

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Regula Morum. Sive Dictamen Conscientiæ

**Babenstuber, Ludwig
Reichlin, Alphons
Hepper, Johann Baptist**

Salisburgi, 1697

§. III. Utrùm Erronea Conscientia obliget, ut secundùm ipsam operemur?

urn:nbn:de:hbz:466:1-39970

râ est vel saltem esse existimat, & quatenus illud æternæ legi contrarium apprehendit. Deinde: implicat, ut DEUS hominem simul obliget, & deobliget. Sed hoc faceret, si daretur in nostro casu dispensatio; ergo. mi. prob. nam inprimis obligaret eo ipse, quod staret actuale dictamen Conscientiæ hîc & nunc prohibentis actionem, vel omissionem actionis tanquam malam, & illicitam. Quamdiu enim stat ejusmodi dictamen, tamdiu obligat DEUS: quia Conscientia est quædam actualis intimatio, & participatio legis divinæ hîc & nunc obligantis. Deobligaret verò per dispensationem: quia per hanc relaxatur lex, & subditus eximitur ab obligatione, atque rigore illius. Bossius *loc. cit. n. 21.* Clariss. P. Paulus Mezger *in Tract. de Consc. Diss. 11, a. 3. §. 3. n. 11.*

§. III.

Utrum Erronea Conscientia obliget, ut secundum ipsam operemur?

SUMMARIUM.

17. Conscientia Consulens non obligat. 18. Conscientia vincibiliter errans ad sui sequentiam non obligat. 19. Perplexitas ex illa proveniens non excusat à peccato. 20. An detur medium inter operari juxta Conscientiam, & non operari contra Conscientiam? 21. An possit prohiberi Actus dilectionis DEI? 22. tenemur operari secundum Conscientiam invincibiliter erroneam. 23. Quomodo hæc Conscientia conformis sit legi Divinæ? 24. Plus obligat, quam præceptum Superioris. 25. Perplexitas ex illa orta tollit libertatem peccandi. 26. An Conscientia erronea possit deponi prohibitu? 27. An opus conforme Conscientiæ invincibiliter erranti sit honestum, & cujus honestatis? 28. An agens ex invincibili ignorantia incurrat Ecclesiasticam Censuram?

XVII. **V**isum est hætenus, peccatum esse, contra Conscientiam erroneam operari. Nunc explicandum est, an similiter

similiter illicitum, an verò licitum sit erroneæ Conscientiæ dictamini in operando se conformare? In qua re certum est, quando hæc Conscientia ex errore seu vincibili, seu invincibili proponit objectum ut honestum, ac licitum, quod tale non est, per modum Consilij, & non ut præceptum, neminem obligati, ut secundum ejus dictamen operetur. Ita si Conscientia erroneè dicat, non quidem præceptum, consultum tamen esse, hic & nunc futuri ad dandam eleemosynam, non teneris furari Patet: nam si Conscientia etiam non erronea aliquid proponat ceu rem Consilij, id non tenemur amplecti, ergo neque tenemur, dum quid simili ratione representat erronea. Hoc ipso enim, quod sit merè consulens, non habet vim obligandi: ut jam supra advertimus. Est igitur quaestio de Conscientia erronea, quæ aliquid dicat faciendum ut præceptum, vel omittendum ut prohibitum.

XVIII. Dico primo, Conscientia vincibiliter errans non obligat positivè, id est, ut eam sequamur, & faciamus, quod præcipit, vel omittamus, quod prohibet. Ita cum D. Th. 1. 2. q. 19. a. 6. Sayrus ubi *suprà* n. 8. Sanchez. *cap.* 11. *cit.* n. 12. Castrop. *puncto* 2. n. 3. Terillus *de Consci. probab.* q. 17 & alij communiter. Probatur. Qui sequitur in operando dictamen Conscientiæ vincibiliter erroneæ, peccat: ergo hæc Conscientia non obligat, ut secundum ipsam operemur. Consequentia patet: quia nemo obligari potest ad id, quod si faciat, peccat. Ant. ostenditur. Da aliquem, cui Conscientia ex vincibili ignorantia dicat, hic & nunc esse mentiendum. Hic, si non mentiatur, peccat, ut constat ex dictis *prac.* §. quia agit contra Conscientiam. Si mentiatur, peccat similiter: ergo verum est Ant. Quòd peccet, prob. ille peccat, cui malitia mendacij est voluntaria: sed huic mentienti malitia mendacij est voluntaria; ergo peccat. mai. est certa. mi prob. culpabiliter judicat, hic & nunc esse mentiendum; ergo malitia menda-

mendacij est ei voluntaria. Ant, suppono. nam antequàm mentiretur, tenebatur diligenter inquirere, an esset obligatio mentiendi. Quod cum non fecerit, peccat, dum iudicat, dari præceptum mentiendi: quia agit temerariè, & se liberè præcipitat in periculum proximum peccandi. Consequentia probatur: mendacium sequitur ex illo culpabili iudicio, quod cum sit error vincibilis, neque tollit voluntarium, neque excusat à peccato, ut supra ostendimus. ergo mendacium, eiusque malitia mentienti non desinunt esse voluntaria, sed sunt ei voluntaria in causa. Verùm contra hæc

XIX. Objicies primo: Si in prædicta hypothesis erronea Conscientia non obligat positivè, ejusmodi homo erit perplexus, sive obligatus ad contradictoria. Sed consequens est absurdum; ergo. Sequela maj constat: nam si mentiatur, peccat: si non mentiatur, peccat. Ergo quidquid ex duobus contradictoriis elegerit, peccabit, & quocumque se verterit, peccatum non evadet, sed necessariò peccabit. Respondeo, solum fore perplexum secundum quid, & ex suppositione ab ipsomet liberè posita, culpabili videlicet ignorantia legis, quam potest, & tenetur cognoscere, quàmque ob propriæ voluntatis malitiam non vult cognoscere: non autem fore absolutè perplexum, & simpliciter. Unde neque peccabit necessariò necessitate antecedenti, sed solum necessitate consequenti, & ipsi voluntaria. Quemadmodum ille necessariò peccat tempore Paschali, sive accedat, sive non accedat ad S. Eucharistiam, qui sciens volens peccatum mortale confiteri neglexit. Ut igitur laqueos, quibus semet implicuit, exuat, debet conscientiam ex propria culpa errantem deponere. Sylvester *in summa. V. conscientia.* Sayrus *loc. cit. n. 10.* Sanchez *loc. cit.* Laym. *l. 1. tr. 1. c. 4. n. 4.* Castrop. *loc. cit.*

XX. Objicies secundo. Qui obligatur ad non omittendum mendacium, obligatur ad mentiendum; sed is, cui dicitur

H

CON-

conscientia vincibiliter errans, esse mentiendum, obligatur ad non
omittendum mendacium: ergo obligatur ad mentiendum. Sed
hoc est obligari positivè ad faciendum id, quod præcipit Consci-
entia vincibiliter erronea; ergo. mai. videtur clara. mi. probatur.
Obligatur ad non agendum contra illam Conscientiam: ergo obli-
gatur ad non omittendum mendacium. Pater conseq. quia omitte-
re mendacium est agere contra Conscientiam: ergo non omittere
est non agere contra conscientiam: ergo obligatur ad non omitten-
dum mendacium. Ante solutionem adverte, quando Conscientia
est recta, vel invincibiliter erronea, non dari mediũ inter hæc duo:
Operari juxta Conscientiam, non operari contra Conscientiam. Quis-
quis igitur obligatur non operari contra Conscientiam, obligatur
hoc ipso operari juxta dictamen Conscientiæ. Sic eo ipso, quod sis
obligatus non operari contra Conscientiam, quæ ex invincibili
ignorantia dictat, hanc hostiam (quæ re ipsa non est consecrata)
hic & nunc esse adorandam, teneris operari juxta hanc Conscien-
tiam, hostiamque adorare. E contra, dum Conscientia est er-
ronea vincibiliter, datur medium inter operari juxta Conscienti-
am, & non operari contra Conscientiam, videlicet deponere
Conscientiam. Quare non eo ipso, quod obligemur non ope-
rari contra hanc Conscientiam, obligamur operari juxta illam
faciendo, quod præcipit, omittendo, quod prohibet, sed tenemur
deponere Conscientiam. Nunc in forma Respondeo ad obie-
ctionem. Omissa mai. distinguo mi. obligatur ad non omitten-
dum mendacium, nisi sit obligatus ad deponendam Conscienti-
am, quæ dictat, non esse omittendum mendacium, conc. si sit
obligatus ad deponendam Conscientiam, neg. mi. & distinguo
consequens. Ergo obligatur ad mentiendum, si non sit obliga-
tus ad deponendam Conscientiam, conc. si sit obligatus, nego con-
sequentiam. Atqui est obligatus, ut diximus, ad deponendam

Con-

Conscientiam. Ad probationem mi. distinguo Ant. obligatur ad non agendum contra dictam Conscientiam, & simul ad illam deponendam conc. secus nego Ant. & distinguo consequens. Ergo obligatur ad non omittendum mendacium, si non obligetur ad deponendam Conscientiam conc. si sic obligetur, nego consequentiam. Et hinc patet ad reliqua.

XXI. Objic. tertio. Non omne opus, quod fit juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis, peccatum est: ergo non semper peccat, qui secundum hanc Conscientiam operatur. Conseq. constat. Ant. prob. elici potest actus Charitatis DEI juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis; ergo non omne opus, quod fit juxta illam, est peccatum. Consequentia videtur legitima: quia actus Charitatis DEI tam non potest esse inhonestus, quam odium DEI non potest esse honestum. Ant. prob. Interdicat Superior Religioso cui piam prostratę valetudinis sub peccato, ne durante gravissima infirmitate sese exercent in actibus Charitatis, & ita vires præsertim capitis, adhuc magis debilitet. Supponamus jam, hominem ex vincibili ignorantia existimare, quòd ab æterna felicitate sit excludendus, nisi hîc & nunc actum dilectionis DEI eliciat. Quid nunc obstat, quo minùs erroneum istud dictamen secutus diligat DEUM? planè nihil. Ergo potest elici actus Charitatis juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis. Respondeo neg. Ant. ad prob. nego rursus Ant. quòd dum probatur, nego, substantiam perfectæ dilectionis DEI posse prohiberi à quoquam. Prohiberi ad summum potest circumstantia talis actus v. g. justò intensior applicatio capitis: quapropter argumentum innititur falso supposito. Quòd si etiam permittamus, Religiosum judicio vincibiliter erroneo existimare, ipsammet substantiam dilectionis sibi esse veritam, non poterit stante hoc judicio, quo culpabiliter judicat, substantiam perfectæ

dilectionis esse rem DEO execrabilem, elicere talem actum, utpote impossibilem cum omni eo, quod est DEO contrarium, cuiusmodi esset in hac absurda hypothese ipsamet inhonestas illius erroneè representata. Immò tametsi esset iudicium inculpabile, & error invincibilis, necdum posset ille homo DEUM supernaturaliter diligere. Ratio est: quia ut eliciatur actus Charitatis supernaturalis, necessarius est actus fidei, quo credatur, DEUM esse, & se querentibus, ac consequenter diligentibus, remuneratorem esse. Hic autem actus fidei stare non potest cum prædicto iudicio; ergo.

XXII. Dico secundo. Conscientia invincibiliter erronea obligat positivè, ut eam sequamur agendo, quod præcipit, omitendo, quod prohibet. Ita D. Th. art. supra cit. & Authores relati, estque doctrina certa apud Catholicos. Ratio colligitur ex dictis. Voluntas nostra eo modo tenetur obedire legibus, & præceptis, quo ipsi repræsentatur per intellectum eorum obligatio: ergo non solum se conformare tenetur veræ legi, seu præcepto, sed illi quoque, quod ei prudenter ut verum repræsentatur, licet à parte rei verum non sit. Atqui ab intellectu per Conscientiam invincibiliter errantem voluntati hoc modo repræsentatur Divinum præceptum, ejusque obligatio: ergo eidem se conformare tenetur, & consequenter sequi dictamen Conscientiæ inculpabiliter erroneæ, non ut erroneæ, sed ut veræ prudenter exiitimatæ. Quapropter hæc obligatio, ut apparet, erroneæ Conscientiæ convenit solum per accidens, & ex suppositione, quòd credatur esse recta, cui convenit obligare per se. *Recta* (inquit S. D. q. 17. de Verit. a. 4.) *ligat simpliciter, & per se, erronea autem secundum quid, & per accidens.*

XXIII. Obijcies. Conscientia invincibiliter erronea non est conformis legi æternæ: ergo non tenemur eam sequi in operando. **Consequentia constat:** Ant. prob. dictamen præcipiens id, quod
lex

lex æterna prohibet, non est conforme legi æternæ: sed Conscientia invincibiliter erronea est dictamen præcipiens id, quod lex æterna prohibet: v. g. mendacium: ergo hæc Conscientia non est conformis legi æternæ. Respondeo, si sit sermo de ultimo & practico dictamine Conscientiæ invincibiliter errantis, neg. Ant. ad hujus probationem distinguo mai. dictamen præcipiens id, quod lex æterna prohibet tam per accidens, quàm per se, non est conforme legi æternæ, conc. quod prohibet per se, non verò per accidens, neg. mai. vel subdistinguo, non est conforme legi æternæ ut obliganti per se conc. ut obliganti per accidens nego. Sed Conscientia invincibiliter erronea præcipit id, quod lex æterna prohibet tam per accidens, quàm per se neg. quod prohibet per se, non autem per accidens, immò per accidens præcipit, conc. mi. &c. Lex æterna absolute spectata, & voluntati sine errore repræsentata prohibet procul dubio, quidquid est intrinsecè malum, per accidens tamen, & ex suppositione erroneæ repræsentationis non solum non prohibet, sed etiam præcipit id, quod est intrinsecè malum, si ab operante invincibiliter, ac prudenter credatur esse bonum. Unde mendacium etsi per se loquendo postulet prohiberi, quatenus tamen substat prudenti, & inculpabiliter erranti iudicio, id non postulat, neque mentiri in hoc casu peccatum est: immò erit actus formaliter honestus, & meritorius, v. g. misericordiæ vel charitatis, si existimes, te ad id ex horum virtutum præcepto obligari. Nam mentiens in eo casu similem format discursum: *illud hîc & nunc licitè, & obligatorie dico, quod DEUM à me dici velle prudenter judico: sed ego prudenter judico, DEUM velle, ut hîc & nunc dicam falsum. Quia prudenter judico, mendacium in his circumstantiis esse à DEO præceptum: ergo hîc & nunc licitè, & obligatorie dico falsum.* Hæc conclusio est ultimum dictamen Conscientiæ invincibiliter erroneæ prudens, & practice verum, ac consequenter legi æternæ conforme, atque in ejus virtute obligatorium.

XXIV. Corollarium I. Conscientia invincibiliter erronea plùs obligat, quàm præceptum superioris: & ideò subditus tenetur relicto mandato Prælati parere Conscientiæ contrarium præcipienti. Sanchez *ubi supra* n. 16. Bonac. *de peccatis disp.* 2. pu. 6. n. 17. Castrop. *pun.* 6. n. 4. Clariss. P. Paulus Mezger. *loc. cit. in priori §.* & alij. Ratio est, tum quia, qui sequitur dictamen hujus Conscientiæ, non peccat; peccat autem, qui contra illud operatur. Quod necessario facit subditus, dum Prælato obedit. Tum quia obligatio Conscientiæ est virtualiter obligatio legis Divinæ, atque adeò prævalere debet obligationi præcepti humani, quæ est in mandato superioris: *obedire enim DEO oportet magis, quàm hominibus*, ut dicitur Actor. 4. nec Legislator inferior derogare potest legi superioris. Quòd si Conscientia subditi contraria præcepto Prælati sit vincibilis (ut plerùmque contingit) præsumi debet pro præcepto Prælati, quandiu non præcipit aliquid manifestè illicitum; eique deposita Conscientia obediri. Sayrus *cap. cit. n. 35.* Castrop. *loc. cit.*

XXV. Corollarium II. Qui per errorem invincibilem existimat, utrumque oppositorum esse peccatum: v. g. qui putat, mentiri esse contra veracitatem, non mentiri contra misericordiam, non peccabit, quidquid elegerit de duobus extremis: nisi fortè unum videatur majus peccatum, quàm alterum. Tunc enim tenebitur relinquere id, quod est majus, & ideò peccat, si non relinquat. Sanchez. n. 14. Laym. *L. I. tract. I. c. 4. n. 4.* Illsung. *Theolog. pract. tract. I. disp. I. a. 3. n. 16.* Ratio est: quia ejusmodi homo est simpliciter perplexus, nec habet sufficientem libertatem ad evitandum peccatum: cum ei ab intellectu non proponatur ut moraliter vitatu possibile. Sive enim hoc, sive illud conetur eligere, videt, sibi malum necessario utrobique imminere. Et hinc patet, cur peccet non eligendo minus peccatum præ majori, supposito,

posito, quòd illud dignoscat: quia nempe ad illam electionem est præditus sufficienti libertate, & agit imprudenter contra illam regulam: *inter duo mala minus est eligendum.*

XXVI. Corollarium III. Qui Conscientiam erroneam sine rationabili fundamento, & solùm temerè circa aliquod objectum sibi formavit, potest eam pro libitu, & absque ulla nova ratione deponere. Ratio est: quia per quæ res quælibet nascitur, per eadem dissolvitur: ergo sicut ejusmodi Conscientia est orta sine ratione & fundamento, ita potest sine illis dissolvi, atque deponi. Si verò talis Conscientia ex fundamento, quod operanti videbatur rationabile, fuit concepta, etiam deponi non potest sine fundamento, & ratione saltem probabili in contrarium. Ratio est: quia alioquin operans temerè, & imprudenter procedit, seque præcipitat in periculum deponendi Conscientiam veram. Et idè operari depositâ in hunc modum Conscientiâ peccatum est, & quidem ejusdem malitiæ, ac speciei, cujus est operari contra Conscientiam nondum depositam. Ita docet relatis pluribus alijs Sanchez *loc. cit. n. 10. & 11.* Bonac. *pu 6. n. 30.* Castrop. *ubi supra n. 5.*

XXVII. Corollarium IV. Actus, quo voluntas Conscientiæ inculpabiliter erranti, dum dicitur aliquid esse bonum, quod est peccatum, se conformat, est bonus, & ejusdem honestatis, cujus sunt opera virtutis, ad quam pertinere existimatur. Ita furtum, ad quòd quis errore invincibili teneri se credit, ut possit largiri elemosynam, est opus bonum, & virtutis misericordiæ. Sanchez *cit. n. 17.* Bonac. *n. 23.* & alij. Ratio est: quia objectum dat speciem actui humano, prout ab intellectu repræsentatur: ergo si objectum repræsentetur ut bonum & honestum, voluntas verò in illud, prout substat ejusmodi repræsentationi, feratur, tunc actum reddit bonum, ac honestum: & quidem illa honestate, quam respicit virtus, ex cujus præcepto se operans obligari arbitratur.

XXVIII.

XXVIII. Corollarium V. Qui ex ignorantia invincibili agit contra id quod sub comminatione censuræ præceptum, vel prohibitum est, is non incurrit censuram, sive illa ignorantia sit ignorantia juris, sive facti. Laym. *Lib. 1. tract. 5. parte 1. c. 5. n. 7.* ex communi. Et ideò non solum si nescias, percussione Clerici sub pœna excommunicationis esse prohibitam; sed etiam, si nescias, esse Clericum, quem percutis, utroque casu excommunicationem effugies. Habet hoc etiam locum in ignorantia concomitante. Nam Cajus v. g. Clericum cædens, quem ignorat esse Clericum, non incurrit excommunicationem, tamen si animò sit ita comparatus, ut nihilominus cæderet, quamvis sciret esse Clericum, quem hic & nunc arbitratur esse Laicum. Ratio est: quia præterquam, quod laborans ignorantia invincibili non censeatur esse contumax externè contra præceptum Ecclesiasticum, quomodocunque in affectu interno sit constitutus, etiam non agit voluntariè circa objectum, quod hic & nunc actualiter ignorat. Oppositum dicendum est, si Cajus cognoscat, percussum esse Clericum, isque verè sit Clericus, non tamen ille, quem intendebat percutere, v. g. si volens percutere Petrum Clericum percutiat Paulum Clericum, quem putat esse Petrum Clericum. Ratio est: quia sic sciens ac volens verè percutit Clericum, atque committit Sacrilegium, propter quod lata est excommunicatio. Ludovicus de Scildere *tract. 1. de Conse. cap. 2. n. 17.*

ARTICULUS III. De Conscientia Recta.

SUMMARIUM.

1. *Ultimum dictamen Conscientia recta debet esse certum, & infallibile.*
2. *Secus non ultimum.*
3. *Unde desumatur Rectitudo Conscientie?*
4. *Solvitur*